

Aina Dālmane,
habilitētā medicīnas doktore, profesore
(1926–2014)

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs atvadu vārdus sūta Ainaī Dālmanei (8.04.1926.–10.12.2014.) – mūsu ilggadējai konsultantei, palīdzēi un brīnišķīgam cilvēkam, sava darba entuziastei, kas dāvināja muzejam ne tikai dažādus medicīnas vēstures materiālus, ģimenes relikvijas, histoloģijas mācīšanas vajadzībām pašas darinātus, vilnā iestrādātus preparātus, bet arī palīdzēja vairāku izstāžu un pasākumu rīkošanā.

Ainas Dālmanes dzimtā puse ir Limbažu rajona Vidrižu pagasts, kur 1926. gada 8. aprīlī skolotāju Roberta un Teklas Dālmaņu ģimenē piedzima meitiņa Aina. Šajā izglītības darbinieku ģimenē Aina kopā ar vecāko māsu Ilgu – nākamo skolotāju – un brāli Gunāru – vēlāk pazīstamo Doma ērģelmeistaru – guva ne tikai pirmās dzīves iemaņas, bet mantoja no vecākiem darba tikumu un stipras alkas pēc kultūras gaisotnes. Dālmaņu ģimene bija sava pagasta kultūras dzīves centrā un daudz darīja izglītošanas jomā. Ainaī kopš mazotnes patika zīmēt, tā bija viņas aizraušanās bērniībā.

1940. gadā A. Dālmane pabeidza Vidrižu pamatskolu un iestājās Rīgas 3. ģimnāzijā. Šeit bioloģijas skolotājas A. Šķipsnas ietekmē – viņa skolā bija iekārtojusi bioloģijas kabinetu ar mikroskopiem, kas skolniecei pavēra jaunu, nepazīstamu pasauli, – Aina ieinteresējās par medicīnu.

1945. gadā A. Dālmane iestājās Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē, bet 1951. gadā ar izcilību beidza nu jau Rīgas Medicīnas institūtu, pilnībā saistot savu dzīvi ar akadēmisko karjeru. 1951. gadā viņa kļuva par aspiranti Histoloģijas katedrā. Viņa bieži ar pateicību atcerējās savu skolotāju, izcilo krievu inteliģences pārstāvi, tolaik Histoloģijas katedras vadītāju Konstantīnu Bogojavlenski. 2009. gadā par godu savam pedagogam un viņa audzēkņiem (profesorei Verai Rudzītei, Jānim Ērenpreisam) Aina Dālmane Medicīnas vēstures muzejā sarīkoja atceres vakaru “Skolotāji un skolēni”.

Pēc aspirantūras beigšanas (1951–1953) turpinājās zinātniskās karjeras augšupeja – no asistentes, docentes līdz profesorei 1970. gadā, jo jaunā histoloģe daudz mācījās un viņai patika mācīties. Lai gan zinātnes durvis bija atvērtas tikai austrumu virzienā, visas iespējas jaunā zinātniece izmantoja. 1955. gadā viņa aizstāvēja medicīnas zinātņu kandidātes disertāciju un pēc 12 gadiem – 1967. gadā – kļuva par medicīnas doktori. No vecākiem Aina Dālmane mantoja pedagoģes talantu, kas pavēra viņai iespējas spilgti sevi apliecināt pasniedzējas darbā. Nu jau nevar saskaitīt, cik daudzi šodien izcili mediķi mācījušies pie profesores Dālmanes. 1965. gadā A. Dālmane tika ievēlēta par Histoloģijas katedras vadītāju, un šo katedru viņa vadīja gandrīz 30 gadus.

Ainai Dālmanei patika darboties daudzās jomās, kas saistītas ar medicīnu. No 1968. līdz 1971. gadam viņa pildīja Ārstniecības fakultātes I un II kursa prodekānes pienākumus, no 1979. līdz 1996. gadam bija Rīgas Medicīnas institūta Zinātniskās padomes locekle, arī Latvijas Anatomicu, histologu un embriologu zinātniskās biedrības vadītāja. Pēc aiziešanas pensijā viņa savu laiku veltīja medicīnas vēstures studijām, un tieši viņa dienasgaismā izcēla kādreizējo, sen aizmirsto 20.–30. gadu histoloģijas asistenti Austru Beбри un adresēja viņai cildinošas rindas. Arī pedagoģiskās prasmes nebija aizmirstas. Domājot par jauno paaudzi, A. Dālmanei izdevās pārliecināt medicīnisko grāmatu apgādu atkal laist klajā profesores Ksenijas Skulmes reiz tik populāro izdevumu par brīnišķīgo cilvēka ķermenī.

Neaizmirstama ir profesores A. Dālmanes 85 gadu jubileja, kas 2011. gadā tika svinēta Medicīnas vēstures muzejā. Tā bija pēdējā reize, kad viņa sabiedrībai stāstīja par sevi, saviem skolotājiem, darbu un kolēģiem. Mūža nogalē viņa vēl spējēja uzsākt materiālu vākšanu profesores Genovefas Jēčas piemiņas grāmatai. Professore negribēja laist zudībā kādreizējo kolēģu labos darbus, tāpēc daudz strādāja viņu piemiņas saglabāšanai. Arī šajā krājumā lasāmi viņas atvadu vārdi kolēģēm. Nu mūžības rinda pienākusi pašai profesorei.

Atvadoties no šā brīnišķīgā cilvēka, jāuzsver, ka reizē ar viņu aiziet vesels laikmets, kas aptver cerīgo jaunību brīvās Latvijas pēdējos gados, drūmos staļinisma gadus un sociālistisko celtniecību. Taču A. Dālmane pieredzēja arī brīvās Latvijas Republikas atjaunošanu un daudz paguva izdarīt savas valsts zinātnes labā.

Rīta Grāvere, *Dr. hist.*

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs
rita_gravere@inbox.lv